

קול צופיד

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשס"ב - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שבקיום כל מצוה ומצוה צריך האדם לתלותה רק ברצון ובציווי יתברך שמו ויתעלה, וזוהי מעלתם של ישראל שהם נבדלים בכך מכל האומות.

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : חוקת

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ב.
הלכות ועייני ראש חודש

פרה אדומה

(במדבר י"א א-ב) 'וַיִּנְדְּרָה ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְאֹמֶר דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה וְכוּ'. וכתבו המפרשים: 'חוקה' - היא מצוה שאין להרהר אחריה. וכמו שמביא רש"י את דברי המדרש, וז"ל: 'זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה', עכ"ל. הרי שבחוקה יש התעלות של עם ישראל מעל האומות, ונעשה לעם נבחר. שבאומות התנאי לעשייה הוא ההבנה וידעת הטעם שבכל עניין, מה שאין כן עם ישראל, עושים את המצוות מפני שכך ציווה ה' ואין לאף אחד רשות להרהר אחריה. ומוסיף בעל 'האור החיים' הקדוש: שלא רק פרה אדומה היא חוקה, אלא כל מצוה מכלל המצוות היא חוקה, ואין רשות להרהר אחריה ולהתנות את קיומה בהבנתה, ויש לקיים את כל המצוות משום שכך ציווה הקב"ה.

קיום מצוות שבין אדם לחברו כחוק

שמה תאמר, דוקא כל המצוות שבין אדם למקום הם חוקה ואין להרהר אחריהם, אבל מצוות שבין אדם לחברו שהם מצוות הגיוניות, יכול האדם לחשוב שעליו לקיים רק אם הוא יורד לשורש טעמים והגיונים, זה אינו, אלא גם מצוות שבין אדם לחברו הם בגדר חוקה, שאין להרהר אחריה. וכבר אמרו המפרשים על הפסוק העוסק במצוות הצדקה (דברים ט"ו ו): 'נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אֶת-לִבְּךָ בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ, שֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְלַמְּדֵנוּ, שָׁאֵדָם לֹא יִתֵּן צִדְקָה לְעַנִּי מִתּוֹךְ שֶׁהוּא מֵרַחֵם עָלָיו, בְּאִשֶּׁר הוּא רֹאאוֹ וַיַּחַף, רַעַב וּמִסְכָּן, אֲלֵא צָרִיךְ לַתֵּת לְעַנִּי, כִּי כֹךְ צִוִּיהָ ה' וְחֻקָּהּ הִיא, וְאִם יִתֵּן מִתּוֹךְ רַחֲמֵנוּ, אֵין זֶה צִדְקָה לְעַנִּי, אֲלֵא חֶסֶד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּכַדִּי לְהַשְׁקִיט אֶת כָּאֵב לְבוֹ וְאֵת נִקְיֻת מִצְּפוּנוֹ. וְלִכֵּן הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת יוֹלָא יִרַע לְבָבְךָ בַּתֵּת לּוֹ, כְּלוּמָר, שֶׁלֹא יִתֵּן לְעַנִּי מִתּוֹךְ כָּאֵב לֵב וּמִתּוֹךְ רַחֲמֵנוּ עַל מִצְּבוֹ, אֲלֵא בְּעִבּוֹר שֶׁכֵךְ צִוִּיהָ ה' וְתוֹ לֹא.

אל יאמר אי אפשי אלא כך ציווי הבורא

הרמב"ם כותב: שלא יתלה האדם את קיום המצוות בהגיון שבהם, אלא יקיימם אך ורק משום שזוהי רצון הבורא, ואם יש עברות ותאוות שאדם קץ בהם ונעלה נפשו מהם, לא יאמר שהוא נמנע מלעשותם כי נפשו קצה בהם, וגם ללא אזהרת התורה לא היה מקיימם, אלא יאמר כי הוא פורש מהם אך ורק כי כך ציווה הבורא ית"ש ויתעלה, וז"ל (שמונה פרקים פ"ו בא"ד 'וכאשר חקרנו'): 'וכאשר חקרנו אחר דברי החכמים בזה הענין וכו' ואמרו 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו', לא די בזה וכו' ואמרו 'לפום צערא אגרא'. ויתר על כן, שהם ציוו שיהיה האדם מושל בנפשו, והזהירו מלומר אני בטבעי איני מתאוה לזאת העבירה, ואפילו לא אסרתה התורה, והוא אומרים 'רוב שמעון בן גמליאל אומר, לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבוא על הערוה, אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי'. וכך הביא גם המדרש (ילקוט שמעוני קדושים רמז תרכו), וז"ל: 'והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', כשם שאני קדוש כך אתם היו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים, וכו' אמר רבי אלעזר בן עזריה: מניין שלא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אי אפשי לבא על הערוה, אלא אפשי אבל מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי', נמצא הפורש מן העבירה מקבל עליו עול מלכות שמים'. הרי

לשון הקודש מייחד את עם ישראל ידוע שלימוד שפה הוא דבר קשה ומורכב, ודורש הרבה השקעה ותרגול במשך זמן רב. ולמרות הכל, המבטא המקורי של האדם לא נעלם, וגם כשבא לדבר בשפה אחרת, מייד יודעים את מוצאו של הדובר. לדוגמה, אמריקאי שבא לארץ ומדבר בעברית, מייד שומעים את מבטאו שמאפיין את האמריקאים, וכן שומעים מבטא צרפתי או רוסי וכדומה. מה עשה עמלק, הלך ללמוד לשון כנען וחשב בכך שיוכל לרמות את עם ישראל, אלא שאחרי הכל הבחינו הכל במבטא של יוצאי ארצו. עם ישראל התאפיינו בכך שלא שינו את מלבושם ואת לשונם, ועמלק ידע את מעלתם המיוחדת בכך, ועל כן בא אליהם בלשונם כדי להטעותם. ומכאן עלינו ללמוד דבר גדול, שצריכים אנו להמשיך את המיוחדות שבעם ישראל שלא שינו את לשונם, לדבוק בכל עוז בלשון הקודש, ולהעדיפה על כל לשון (צא וראה מה שכותב הרמב"ם אודות מטבעות עתיקות שהיו חרוטים עליהם אותיות שהן לא אשוריות, אלא אותיות אחרות שונות משלנו כדי שלא לפגוע בייחודיותם. ועיין 'פאר הדור' סימן ז', ועיין ר"פ - יו"ד ח"ד סי' ל"ב, ועיין ב"י יו"ד סי' רפ"ד ורמ"א שם).

הזמנות חתונה שנכתבו בכתב אשורית

בידי הוה עובדא שראיתי כמה גדולה מעלתם של אותיות הקודש וכמה שגדולי ישראל הקפידו בהם להחשיבם ושלא יגיע לידי זלזול כל שהו. הדבר אירע כשהבאתי לרב הצדיק והחסיד הרב צדקה הזקן ע"ה את ההזמנה הראשונה של החתונה שלי, עיין הרב בהזמנה, וראיתי שלא מצא חן בעיניו דבר מה. הוא פנה אלי ושאל: כמה עלו לי כל ההזמנות ואמרתי לו שעלו לי בערך 5 ל"י, אמר לי קח 5 ל"י וקרא את כולם, ולאמ"כ חזר בו ואמר לי, אל תקרעם, אלא תגנוז אותם. וכל כך למה? משום שראה שהכתב שבהזמנות היה אשורית, וכל כך הקפיד בכבודו של כתב באותיות הקודש שראה בזה זלזול במעלתם, וביקש ממני ללכת ולהדפיס הזמנות חדשות בכתב רש"י או בכתב אשכנזי ובלבד שלא להשאיר את הזמנות עם כתב באותיות אשוריות.

זהירות בכל כתב אשורית

עוד הנהגה היתה לרב צדקה הזקן ע"ה, שלימדה עד כמה היה זהיר בכתב אשורית. ביתו היה ברחוב שטראוס והיה רגיל ללכת לבית הכנסת שלו ברחוב חגי, ואמנם מרחק ההליכה הוא כדקה וחצי לכל היותר, אלא שמפאת גילו המופלג היה הולך לאיטו. ובדרכו היה תר אחר כל פיסת נייר כתובה או עיתון וכדומה, ומרימה, למרות גילו וזקנותו, והיה עוטפה בשתי

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשס"ב - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

רש"י שהתגברות עליו היא על ידי לימוד תורה שזהו הנשק הקטלני ביותר נגד היצר הרע, וככל שאדם ילמד יותר תורה ויתאמץ בה, הוא נשמר מהיצר ומתחבולותיו, והוא מושל בו, ומתגבר עליו. ויש לדעת שלמוד התורה הוא נשק מוכן ומזומן נגד היצר הרע. למה הדבר דומה, לשומר שמחזיק את נשקו טעון ודרוך ומוכן לירי מייד; הנה, אם יכנס מחבל ויעבור את השומר מבלי שיירה באותו מחבל, הטענה שתהיה על אותו שומר גדולה לאין ערוך ושיעור, מטענה שתהיה על שומר שמחזיק נשק לא דרוך ולא מוכן לפעולה. כך האדם שמחפש את הנשק נגד היצר הרע, אומרים לו שילמד תורה והוא נשק מוכן ומזומן נגד היצר הרע שלא יכשיל אותו כלל ועיקר.

לחם הקלוקל

עם ישראל בראותם את מצבם שאין להם מים, והמן היה לזרא בעיניהם, באו בטענות על משה רבנו ככתוב (שם) וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהוּא דֶּרֶךְ יָם סוּף לִסְבֹּב אֶת אֶרֶץ אֲדָם וַתִּקְצֹר נֶפֶשׁ הָעָם בְּדֶרֶךְ. וַיִּדְבֹּר הָעָם בְּאֱלֹקִים וּבְמֹשֶׁה לֵמָּה הֵעֵלֵינוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וַיִּנְפְּשׁוּ קִצָּה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל. ומדוע נקרא המן 'לחם הקלוקל', והלוא הינו לחם מיוחד שהיו יכולים לטעום בו כל טעם שבעולם. אלא מבאר רש"י "בלחם הקלוקל - לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל. אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא". ויש להבין מדוע התעוררו בקושי הזה שיש במן רק לאחר ארבעים שנה, וכמו שרש"י כתב "ותקצר נפש העם בדרך - בטורח הדרך שהוקשה להם. אמרו עכשיו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בעינו הדרך". אלא העניין הוא, שהמן היה מגלה לעין כל את קלקולו ואת קלונו של האדם מישראל, שאם היה האדם צדיק היה המן מגיע עד לפתח אהלו ממש, אבל אם היה עושה עברות היה המן מתרחק מרחק מה מביתו, ואם היה לו עבירות רבות המן היה מתרחק אף מחוץ למחנה, והיה הדבר מתגלה לעין כל.

ר"ח - המצוה הראשונה של התורה

את מעלתו וחשיבותו של ראש חודש ניתן לראות מהגזרות שגזרו היוונים על ישראל, שגזרו על השבת, על המילה ועל ראשי חודשים. ולכאורה מה מצאו בראשי חודשים? אלא הם ידעו שהיא המצוה הראשונה שבה נצטוו ישראל, כמו שכתוב "החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם מחדשי השנה", ועל כן רצו לעקור את המצוה הראשונה שבתורה.

ר"ח מגלה כיצד התורה שולטת על הטבע

טעם נוסף מדוע רצו לעקור את ראש חודש הוא, היונים רצו וחלק הצליחו להפוך חלק מהיהודים כמו מתיוונים ההולכין בדרך יוון (בברכה של משה רבנו כתוב "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומו" - דברים ל"ג, יא, וע"ז אומר רש"י שם: "ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטין י"ב בני חשמונאי ואלעזר, בסך הכל שלושה עשר בני אדם, כנגד כמה רבבות, לכך נאמר בדרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה"). ומכיון שהם ראו את החיילים יושבים ונחים כיוצא לקבוע את קידוש החודש מדי חודש בחודשו, והקב"ה בא ומשנה סדרי בראשית כדי לסדר את המולד לפי החלטת הרבנים, ובחודש הבא הלבנה וכל הכוכבים הנלווים אליה מופיעה בדיוק בזמן לפי מה שקבעו החכמים ולא כפי מסלולה הקבוע (ועיין ל"ה עינינו) כתובות דף כ"ג ע"א, והגאון המצויין שם), ודבר זה נוגד את כל המדע עליו גדלו, ולא יכלו לסבול שעם ישראל, עם התורה, שולט בטבע ובמהלך כל הכוכבים והמזלות ועל הירח, וראו בזה סכנה מוחשית למדעיהם המוטעה, ועל כן רצו לעקור דבר גדול וחשוב זה מעם ישראל.

איסור תענית בר"ח מדאורייתא

בש"ע כתוב, וז"ל (או"ח תי"ח ס"ד): "אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירע בהם ראש חודש, השבועה חלה עליו מטעם איסור כולל. ואם נשבע בפירוש להתענות בראש חודש, נ"ל שחלה עליו שבועה כיון שאינו אלא מדברנן. אלא שמדברי הרמב"ם נראה לכאורה שהוא מדאורייתא". הפירוש של "איסור כולל" כוונתו, שזה מובלע בתוך אותם ימים שאין בהם

עטיפות ומניח בגניזה. משראיתי את צערו על כך, הצעתי לכמה מידידי להקדים אותו בלכתו, ולהרים את כל הניירות המפוזרים בדרך בה היה הולך, ולזרוק אותם, כך שלא יצטרך להתכופף ולהרימם, וכן עשינו. והנה הרב ע"ה יצא מביתו וחיפש כדרכו, אלא שלא מצא מאומה מאחר וכבר ניקינו הכל לפניו. אלא שכשהגיע לפינת רחוב חגי היו שם ילדים משחקים והפילו פח אשפה ציבורי והתגלגלו כל הניירות שוב על הרצפה...

עמלק למוד מלחמות נגד עם חלש

עמלק ידע שמלחמתו בעם ישראל היא הראשונה, ככתוב "ראשית גויים עמלק", ובאופן טבעי הוא היה למוד מלחמה ובטח בגבורתו הטבעית ובנצחונו בעם שאך יצא ממצרים ועדיין פצוע מעבודת הפרך שלו. ולא רק בגשמיית חשב לנצחם, אלא גם בדרך רוחנית חישוב כיצד לבוא עליהם ולנצחם, שכן ראה שעם ישראל התפרסם לאחר קריעת ים סוף, ועל כן רצה לקרר את הפחד שנכנס באומות מעם ישראל ומגבורתם העצומה. ולמרות הכל הועילה תפלתם של עם ישראל, שהיא הנשק הטוב והמועיל ביותר על כל צרה שלא תבא.

זריזות במצוות - הפך עמלק

דרכו של עמלק, שרצה להכשיל את עם ישראל בקרירות מלחט המצוות שלהם. וצריכים אנו ללמוד כיצד להלחם בו ולא לתת לקרירות להשתלט עלינו, אלא אדרבה צריכים להזדרז בעשיית המצוות. למשל, אם אדם בא לידי החלטה טובה ומקבל עליו לעשות דבר טוב, לא ידחן לאחר זמן או לכשיתפנה וכד' אלא יעשנו מייד, כי אותה ההתמהמהות היא דרכו של היצר הרע שמשתמש בנשקו של עמלק שהיא, לקרר את עם ישראל בלחט שלהם במצוות. ועל כן צריך להזדרז ביותר בקיום כל מצוה. ואדרבה, את הנטיה שיש לאדם לדחות דברים שהוא מתכנן לעשות, שיפנה למעשים רעים, כך שכל מעשה רע שחושב לעשותו שהוא נגד רצונו יתברך, ידחן לגמרי מאתו.

"והסר השטן מלפנינו ומאחרינו"

בכל יום אנו מתפללים 'והסר השטן מלפנינו ומאחרינו'. וביארו המפרשים, שלעיתים עומד השטן על האדם מלפניו, ולפעמים מאחוריו. כשאדם בא לקיים מצוה ועדיין לא עשה, בא השטן ומקשה עליו ומכניס לו דמיונות ותירוצים רבים ומונעו מלקיים את המצוה, וזהו שעומד מלפניו. ואילו כשרוצה אדם לעשות עברה, בא השטן 'מאחוריו' ודוחף אותו לעשות את אותה העברה בתירוצים יפים שכך ראוי ונכון לעשות וכד'. ועל כן אנחנו מתפללים שהקב"ה לא יביאנו לידי נסיון ולא לידי בזיון, ושיסיר את השטן בין מלפנינו - שלא יפריע לנו מלקיים את מצוות ה' בהתלהבות ובזריזות, ובין מאחורינו - שלא ידחוף אותנו לעשות עברות נגד רצונו יתברך.

קטרוג השטן לפני ואחרי מצוות חשובות

עוד פרשו, שהכוונה לצומות של עם ישראל. מצוות היום בערב יום כיפור, היא ריבוי אכילה, ונחשב לעם ישראל גדולה התענו תשיעי ועשירי. בא השטן ומקשה עליהם ואומר שאין זכות גדולה לעם ישראל ביום הקדוש הזה עבור צומם, שכן הם הכינו את עצמם היטב ואכלו הרבה בערב כיפור. זהו שעומד מלפנינו, כלומר הקטרוג הוא עבור הצום שעומדים עם ישראל לצום. ובצום תענית אסתר שצמים לפני סעודת פורים הוא עומד 'מאחורינו', ואומר ראו כיצד הם סועדים ושמחים מייד אחרי הצום שצמו אותו רק אתמול. ועל זה אנחנו מתפללים שהקב"ה יסיר את השטן בין מלפנינו שלא יקטרג על מעשים שמקדימים מצוות, ובין אחרינו שלא יקטרג על עם ישראל בגלל מעשים שעושים אחרי מצוות.

הנשק כנגד יצר הרע - לימוד התורה

מלחמת היצר היא לא מלחמה פשוטה, הוא מלומד בכל תכסיסי המלחמה והאסטרטגיות נגד האדם, שכן כבר במשך חמשת אלפים שבע מאות שנים ושתים שנה הוא נלחם באדם ללא הרף, וככל שעובר הזמן הוא נעשה בקיא יותר ויותר. אבל אל יפול האדם ליאוש ויאמר שאין הוא יכול לו, שכן אומר רש"י "ואתה תמשול בו - אם תרצה תתגבר עליו", ובגמ' קידושין מדגיש

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשס"ב - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

לשאל אותה. פעם אחת הקשיתי לה קושיה גדולה, ואמרה לי שאני טועה בדבר. והבאתי לה הוכחות מספרים שונים, וכן בנה ע"ה הקשה לה. ואמרה לנו אל תקשו קושיות כך ראיתי שעושה הבא"ח. לאחר כמה שנים היא באה והראתה לנו שכך כתוב בספר פלוני כדבריה, והיתה לנו הפתעה גדולה. פעם היא התפללה תפילת שחרית ביום ר"ח, והש"צ לא אמר 'יעלה ויבוא', ולאחר שסיימו תפילת מוסף היא יצאה לביתה. וכשהיא היתה מתפללת תפילת שחרית היו עוברים כבר שני מנייני תפילה, מרוב שהיתה מכוונת ומתפללת מילה במילה. והנה בצאתה פוגש אותה אחד המתפללים ולעג לה שהיא מתפללת באורך כמנין שתי תפילות במנין ראשון ובמנין שני. וגם הש"צ בא ואמר לה כך. ענתה לו: אתה בכלל לא אמרת 'יעלה ויבוא', כי אתה מתפלל מהר ולא מכוון. מיד נזכר שכן הוא האמת שלא אמר יע"י, וע"כ אמר הש"צ א"כ בואו נחזור ונתפלל. אמרה להם: מכיון שסיימת את התפילה ועוד התפללת מוסף, אינך חייב לחזור ולהתפלל.

ואח"כ באו הרבנים ודנו בשאלה זו וראו שאכן ההלכה שציננה נכונה. הבקיות שלה בהלכות היתה באופן יסודי. ותמיד כל פעם שאמרה הלכה הזכירה 'זה שמעתי מהבא"ח', 'זה שמעתי מבעל כה"ח' וכו' (שהיו מחותנים).

פעם הגעתי לביתה ביום שבת, והחלון בביתה מעט שבור והיה קר מאד, ורוח חזקה נשבה, ורציתי להניח כרית על החלון. אמרה לי: אתה עובר פעמיים על תיקון מנא בשבת: א] אתה מתקן את הכרית לכלי שימוש שלא משתמשים בו ב] אתה מתקן את החור.

וזה דוגמא אחת מיני רבות המראה את גודל חסידותה ובקיותה. ביום שבת אחד היו המשקפים שלה מלוכלכות, ואמרה לי תלך לחכם יעקב סופר זיע"א בעל 'כף החיים' ותשאל אותו האם מותר לנקותם בשבת. וזאת מכיון שחששה לתיקון מנא שהרי כעת אינה יכולה לראות היטב, ואם תנקה אותם תראה היטב, וא"כ זה תיקון מנא. הלכתי ושאלתי את הרב 'כף החיים', וענה לי: כולם נוהגים כך. אך כשאמרתי לה את דברי כה"ח לא נתייבשה דעתה, ועל כן אמרתי לה טעם היותר מתקבל והוא, שלכלוך ע"ג המשקפים הוא כעין קליפה על פרי שמותר להוציאה בשבת, ורק אז נחה דעתה.

"והיה אור הלבנה כאור החמה"

ראשי חודשים נמנים על פי מולד הלבנה, וכפי שאנו אומרים בברכת הלבנה "חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם וכו' פועל אמת שפעולתו אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת עמוסי בטן שגם הם עתידין להתחדש כמותם ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו".

הלבנה היא כמשל לעם ישראל, לאחר שהחושך מסתיים מגיע האור. ואמנם לאחר האור של הלבנה היא שוב מתמעטת ומגיע החושך. אך בעם ישראל כתיב "והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה שבעתיים".

וי"א: "אור החמה יהיה שבעתיים – כאור שבעת הימים, אבל לא בחום. ואור שבעת הימים היה שאדם רואה מסוף העולם ועד סופו. וה' גזו אור זה, מפני הגנבים שהיו רואים את כל האוצרות שבארונות. אבל לעתיד לבוא לא יהיו גנבים (ועיין רש"י בראשית א' פסוק ד', ולרמב"ן שם).

בכל עת יהיו בגדיך לבנים

פרשתנו בתחילתה עוסקת בענין פרה אדומה, שצריכה להיות תמימה, אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה עול.

וכתוב שהכהן לוקח את הפרה "ויבדקנה בתמיני סרי טריפן" – דהיינו, בודק את הפרה בשתיים עשרה סוגי טריפיות. ונשאלת השאלה, כיצד ניתן לבדוקה שאיננה טריפה קודם שנשחטה? (עיין תרגום יב"ע על פסוק ג', ועיין חולין דף י"א ע"א וע"ב).

והגמרא אומרת (שבת כ"ב ע"ב): שכשעם ישראל הלכו במדבר היה להם עמוד ענן ועמוד אש. והקב"ה מצוה אותם שידליקו את המנורה במקדש. שואלת הגמרא: וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בניי במדבר לא הלכו אלא לאור? ? לא עודות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל (ועיין תוס' שם ד"ה 'וכי לאורה', שאור הענן היה מאיר לה בכל מקום "מסתכל בחבית וידע בתוכה", עיי"ש).

איסור צום. אבל אם נשבע להתענות בראש חודש, אין השבועה תופסת למרות שאין חיוב לאכול לחם ופת, אעפ"כ לא חלה על השבועה, כיון שנשבע לעקור דבר מן התורה ומושבעים ועומדים מהר סיני, וכ"כ כף החיים (שם ס"ק י"ט, ומש"ב שם ס"ק י"ב).

השו"ע כותב: "אלא שמדברי הרמב"ם נראה **לכאורה** שהוא מדאורייתא". ולמעשה, אין להתענות בר"ח, אמנם אין חובה לאכול פת אך יש חובה לאכול, ויכול לעשות זאת על ידי שאר דברים. ומי שצריך להתענות תענית חלום ישאל שאלת חכם (בא"ח ויקרא אות ט').

בר"ח שהיום השני חשוב מהראשון

יש ר"ח שהוא שני ימים, כמו החודש, וגם ראש השנה הוא שני ימים, אלא שבר"ח היום הראשון, הוא א' תשרי, והוא החשוב, ויום שני הוא מדרבנן לחומרא (עיין רמב"ם פרק ה' מהלכות קידוש החודש הלכות ו', ז', ח') אבל בר"ח יום ר"ח הראשון הוא ל' של החודש הקודם, אבל יום השני הוא א' של החודש הבא, ומיום השני מתחיל א' לחודש.

איסור תענית בשבת ואפילו לדקות

מלבד תענית גמורה שאסורה בשבתות וראשי חודשים, ישנו עניין של תענית שעות. למשל אם התפלה מתחילה בשעה 8:00 ונגמרת בשעה 11:00, ובא אדם להתפלל ומתוך שהוא רואה שמתעכבת התפלה זמן רב הוא מתכוון לתענית, אסור לו לעשות כן בשבת, ואפילו תענית של כמה דקות בלבד (ועיין למג"א סי' רפ"ח ס"ק א', ולכה"ח שם ס"ק א', ולמש"ב שם ס"ק א'). ועיין לביאור להלכה אם איסור תענית בשבת מהתורה או מדרבנן).

טעה ולא אמר 'יעלה ויבוא'

בביל ר"ח. אם לא אמר 'יעלה ויבוא' אינו חייב לחזור, מפני שאין מקדשים את החודש בבילה (שו"ע סי' תכ"ב סעי' א'). **ביום.** טעה ואל אמר יעלה ויבוא - חייב לחזור.

בביל שני של ר"ח. אם לא אמר יעלה ויבוא, לכאורה כיון שכבר קידשו את החודש ותייב (ועיין סי' תכ"ב סעי' א' שלא חוזר), וגם אם תאמר ערבית רשות הרי כתב הרמב"ם שקיבלו עליהם את ערבית כחובה. הגמ' אומרת שמי שטעה בתפלה ולדוגמה אמר ברכך עלינו במקום ברכנו צריך לחזור, ואם לא חזר מתפלל שנים אחר כך. ובמנחה של שבת אם לא אמר 'אתה אחד', והתפלל תפילה של חול ונזכר בערבית, לכאורה אם יחזור בערבית הרי לא יאמר תפלה של שבת ולא הרויח כלום! וכן במנחה של יום שני של ר"ח לא אמר יעלה ויבוא, מה ירויח אם יתפלל ערבית שתיים במוצאי ר"ח? וכן אם במנחה בערב שבת התפלל ולא אמר 'יעלה ויבוא', ובערבית של ליל שבת יצא ר"ח, מה יתקן אם יתפלל שתיים: כלומר, שהשאלה היא האם תפלתו לא נחשבת אם לא אמר יעלה ויבוא, או שמא תפלתו נחשבת אלא שחיסר בה מעט. הדין בכל אלו: שיתפלל את התשלומים כנדבה. והנ"מ בזה היא שבימים חול יכול לעשות תנאי שהיה לנדבה, אבל בשבת לא שייך לעשות כן. וידוע שהגמרא אומרת על התשלומין "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות" וכו'. ועל כן לא יכנס האדם לספקות אלא ישים לבו לומר 'יעלה ויבוא' כדבעי מתוך סידור (ועיין לתוס' ברכות כ"ו ע"ב ד"ה טעה, ולשו"ע סי' ק"ח ולחונים עליו).

ש"צ שלא אמר יעלה ויבוא

ש"צ שטעה בחזרת הש"צ ולא אמר יעלה ויבוא – חייב לחזור כמו ביחיד. ורק אם שכח לומר 'יעלה ויבוא' בשחרית, וכבר סיים את התפילה – לא מתפלל שוב שחרית, אלא מוסף, "שהרי תפילת המוסף לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח", וכל זה מדין טורח ציבור (ועיין לבא"ח ש"ש ויקרא י"ב, ולשו"ע סי' קכ"ו סעי' ג' ולחונים עליו). מסופר על אמו של הרב הגאון ר' יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת 'פורת יוסף', שהיתה בקיאה בכל ההלכות של הבא"ח, וכל מה שדרש בשבתות (שהיתה בת אחותו והוא גידל אותה), והיתה לומדת הלכות השייכות לנשים בשו"ע בצורה מעמיקה ומדוקדקת, עד כדי כך שאפילו הרב בעל כה"ח ע"ה כשהיה לו ספק בהלכה היה הולך

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשס"ב - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שניים מקרא ואחד תרגום

כתוב בשו"ע (סי' רפ"ה סעי' ב'): "שירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י" (ילמד שניים מקרא ואחד תרגום). ויקרא כל פסוק פעמיים ואח"כ יקרא את תרגום הפסוק מאונקלוס. אדם צריך להנהיג עצמו בכל פעם ללמוד מפרש אחר (ועיין כה"ח ס"ק ב').

ולא לחינם, ישנם שני ספרים מעניינים, "צאינה וראינה" – של האשכנזים, ולספרדים – "מעם לועז". והמש"ב אומר: אם לא קרא שנים מקרא ואחד תרגום, אלא שניים מקרא, וקרא "צאינה וראינה" – יצא ידי חובה. וה"ה אם קרא 'מעם לועז'.

לפי הקבלה: יש ערך מיוחד בקריאת שניים מקרא ואחד תרגום. ולפי הפשט, צריך גם לקרא את רש"י, כנ"ל.

"מארי דחושבניא"

בגמרא כתוב (ברכות ט"ו ע"א): "אמר רב חמא ברבי חנינא: כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה, מצננים לו גיהנם שנאמר וכו'.

שואלים חכמי המוסר: היה צ"ל אין לו גיהנם, מהו מצננים לו גיהנם? ועונים: מכיון שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואם יש לו גיהנם, יצנו לו אותו. ומסבירים כי דרך האדם שרוצה לגמור מהר (כפורק עול), ואם קורא לאט ומדקדק, הוא מצנן את עצמו, וע"כ זוכה לצינון הגיהנם.

כל אדם צריך לעשות לעצמו בכל ערב חשבון, מה עשה באותו היום. וכן בכל זמן הן בעשרת ימי תשובה, הן ביום כיפור. ועל זה כתוב: "טובה מדרות אחת בליבו של אדם, יותר מאה תוכחות". אם יבוא אדם ויאמר לחבירו מאה פעמים אתה לא בסדר, זה לא יועיל כמו שאדם מוכיח את עצמו. ולהיות כל הזמן כלשון הזהר "מארי דחושבניא".

גדולה מידה טובה יותר ממידת פורענות

במלחמת עוג כתוב (שם): "ויפגנו ויפלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי. ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו פי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בְּחֶשְׁבֹן. ויכנו אותו ואת בניו ואת כל עמו עד בְּלָתִי הַשָּׂאִיר לוֹ שְׂרִיד ויִירָשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ. משה חושש שמא תעמוד לעוג הזכות שהציל את אברהם.

כמו שכתב רש"י: "אל תירא אותו - שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר ויבא הפליט הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו כדלעומר וחביריו בעשרות קרנים, שנאמר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים". ובענין הפליט כתוב רש"י (בראשית יג) "ויבא הפליט - לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב (דברים ג יא) כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים, וגו' ומתכוין שיהרג אברהם וישא את שרה". ולפי"ז, מדוע משה מפחד מאותה זכות, הרי לא זכאי היה, וכל כוונתו היתה לרעה? אלא צריך לומר, שמשה רבנו חשב שמא יצא דבר טוב מאותו המעשה. ודבר גדול צריכים אנו ללמוד מזה, ששכר מצוה יכול לעמוד לזכותו של האדם אפילו אחרי שנים רבות מאוד, ואם כלפי עוג הרשע חשב כך משה, עם ישראל על אחת כמה וכמה שיש להם זכות הרבה. וכתוב שה' שולח את יונה שילך לנינוה ויוכיחם על מעשיהם, ויונה מתחמק. נשאלת השאלה מדוע הקב"ה כל כך דואג לנינוה?

כתוב "מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את נינוה היא העיר הגדולה". אומר רש"י: אשור ראה שנמרוד ממרד את העם כנגד הקב"ה, אמר בליבו: אינני יכול להלחם כנגדו כמו אברהם אבינו, ועל כן אני יוצא מפה ובונה את נינוה. ונינוה לבסוף חזרה בתשובה. אומר הקב"ה מכיון שנינוה לפני אלפים שנה נבנתה לשם שמים בכדי לברוח מנימרוד לכן אני אדאג לנינוה (עיין רש"י בראשית פרק י"ד פסוק י"א).

וכתוב: "גדולה מידה טובה יותר ממידת פורענות". הקב"ה קראו לאברהם "אוהבי", ואמר לו "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. ואם אדם יחשוב בליבו הלואי ואהיה כמו אברהם או כמו שרה אזי יזכה לזכות אבות, אבל אם לא חושב כך, מה יועיל.

ויש ללמוד מזה מוסר גדול, את החיצוניות אנשים אחרים תמיד בודקים, אבל האדם צריך לבדוק את עצמו בפנימיותו. ולעיתים יצר הרע בא ונותן מרה שחורה לאדם ואומר לו: אתה מלוכלך כבר בעבירות, מתנהג כבהמה. זו דרכו של היצר הרע, אבל האדם צריך לומר לעצמו כדברי רבן יוחנן בן זכאי: בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך לא יחסר. ופירשו חכמי המוסר: אם תקח פח שמן מלא על גדותיך, ותלבש בגדים לבנים חדשים, תהלך בזהירות.

"כי היא חכמתכם ובינתכם"

ישנו סדר במספר ימי ר"ח, וסדר זה מתחיל החל מחודש שבט – יום אחד ר"ח, אדר – יומיים ר"ח, ניסן – יום אחד ר"ח, אייר – יומיים, סיון – יום, תמוז – יומיים, אב – יום, אלול – יומיים, תשרי – יום.

ורק בחודשים חשון וכסלו ישנו שינוי במספר ימי ר"ח, וזה תלוי בשנה כסדרה ובשנה חסרה, או שנה שלמה.

מסופר על רב אחד שבא להיבחן להיות רב עיר, בא השמש ואמר לו אל תכנס עדיין לבית הכנסת, תחכה עד שיבוא כל הציבור. חיכה הרב בחוץ, וביקש מהשמש ספר ללמוד בינתיים, ולא נתן לו, כי לא הכיר אותו. ראה הרב לוח שנה והחל לדפדף בו מתחילה ועד סוף. לאחר שהציבור נכנס התיישב הרב, והחלו ה'בעלי בתים' לבחון אותו. ושאלו אותו: מתי יחול ר"ח אב? אמר להם: ביום פלוני והמולד בשעה כך וכך, וכן ענה על כל חודש ששאלו. אמרו: אכן בקי הוא רב זה, ומינוהו לרב. אמר בלבו: מהשמש זכיתי להיבחר לרב.

וידוע שלאחר מותו של האדם שואלים אותו, האם למד את ענין קידוש החודש. ועל כן ראוי לאדם לפחות ללמוד את הדברים היסודיים, מש"כ השו"ע בסי' תכ"ח. מדוע עושים פעמיים ר"ח, מדוע פעמיים אדר וכו'.

התחדשות בכל חודש

מסופר על מהר"י אבוהב שעבר פעם ברומא ותפסוהו ואסורוהו, בא האפיפיור ואמר לו: אם ברצונך להינצל ממאסר, או שתתנצר או שתלמד אותי את הלכות קידוש החודש. אמר לו מהר"י אבוהב הרי כתוב "לכם" – ולא לעכו"ם. רצה האפיפיור להורגו, אמר מהר"י אבוהב פיקוח נפש דוחה הכל, והתחיל ללמוד הלכות אלול.

ולאחר שלימדו אמר לו האפיפיור: כעת תלמדני גם את חשבון החמה. אך מהר"י החסיר לו מספר פרטים בלימוד. וכך האפיפיור הוסיף ימים והחסיר ימים, ועד היום כל כמה שנים יש להם טעויות במנין החודשים (עיין לבי"י בסי' קי"ח). ואומרים ששמו של האפיפיור היה גרגורי, וע"כ חשבון השנים נקרא על שמו.

מבריאת העולם קיים החישוב של מולד הלבנה ללא טלסקופים וללא שום מכשירים. ומזמן משה רבנו עד היום לא טעינו כלל, וזהו סוד העיבור, כי נמסר לנו ממש רבנו שהקב"ה לימדו "כזה ראה וקדש".

ומכאן מוסר לאדם שצריך להתחדש בכל חודש, ואם סיים מסכת ילמד עוד מסכת. ואם קיים מצוה, יקיים עוד אחת. ואם קיים את כל המצוות, אזי יקיים עתה בשמחה ובטוב לבב ובהתלהבות יתר. ואם למד תורה הרבה, אזי יקטע ילמד ביתר עמקות, "הפוך ובהפוך בה דכולה בה".

וכתוב שאלהי הנביא בכל מוצאי שבת בא לקב"ה ואומר לו: פלוני חידש כך, ואלמוני לימד כך, והקב"ה שמח בחידושי דאורייתא.

הרמב"ם בתחילת ספרו 'מדע' מפרט את כל מהלך הבריאה. וכן מובא בסידור של יוה"כ ע"י רבי שלמה אבן גבירול את כל המהלכים הללו. ואחריו בא בעל "אהלי יעקב" וכותב: ועכשיו שינו לעת עתה ואח"כ הסכימו לדעת תורה".

והוא כותב שצריכים ביו"כ בבוקר ללמוד זאת, וכל זה בכדי להראות לאדם עד כמה הוא קטן בכל הבריאה הגדולה. "אראה שמך מעשי אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו".

וכל היקום לא משנה את טבעו, השמש לא שקעה במזרח. ולדעת את פלאי הבריאה.

ואע"פ שאדם אינו מבין כל זאת, מ"מ ידע לפחות שבדבר אחד אין לו השגה.

קול צופיך

מִרְנָה הַרְשֵׁנָה לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשס"ב - מאת מִרְנָה הַרְשֵׁנָה לְצִיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וכתוב בזהר הקדוש: שיש לישמעאל זכות באר"י מכיון שהם עשו ברית מילה, בארשב"י ובכה ואמר: די, הם כבר קבלו שכר יותר מידי. ואם בדורו אמר כן, על אחת כמה וכמה בדורנו אנו.

וע"כ תמה זכותם, וברור לנו שהם יושבים שלא בזכות, וע"כ הם צריכים לשלם לעם ישראל על כל מה שהם השתמשו בארץ, ואפי' על פירות מהעצים שנטעו יעשו אתם חשבון להחזיר לעם ישראל. ומותר לקחת מאינו יהודי ריבית וריבית דריבית.

ויהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו, לראות אויבינו לובשים בושת, ועלינו ירחם בביאת הגואל ובנין אריאל במהרה בימינו אכי"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

